

Meklere som lekmenn eller meklere som profesjonelle aktører?

Karoline Angvik Ipsen¹

Karoline Angvik Ipsen: Mediators as laymen or professionals?

Mediation is a method of dealing with conflict which is contingent on various competencies of the mediator. Various opportunities exist for training in mediation, but these are very limited in Norway. Important mediation agencies don't set formal requirements for their mediators' competence. This may be the result of two conflicting views of mediation: mediation as a layman arrangement, or mediation as a profession. This article discusses the value of training in light of these two perspectives.

Keywords: mediation, training, competence, layman arrangement, profession.

Karoline Angvik Ipsen, Master of Education, Norsk Lærerakademi Høgskolen, Amalie Skrams vei 3, NO-5036 Bergen. E-mail: karolineipsen@hotmail.com

1 Innledning

En historisk myte forteller om en uløselig knute som var knyttet til den greske kong Gordius. I følge myten skulle den som klarte å løse knuten få herredømmet over Asia. På tross av en rekke forsøk syntes knuten å være umulig å løse. Dette endret seg da Alexander den Store i år 334 f. Kr. ankom byen Gordion i Frygia i Lilleasia. Alexander den Store klarte å løse den gordiske knute ved å dele den i to med ett sverdslag (Aschehoug og Gyldendals leksikon, 2001).

Den gordiske knuten kan brukes som et symbol på vanskelige eller uløselige konflikter. Der Alexander den Store løste konflikten som knuten representerte, ved bruk av makt gjennom et sverdslag, kan vi i stedet velge å bruke mekling som metode for å håndtere konflikter på en mer konstruktiv måte. Når knuten ble delt i to med et sverd, ble dens elementer samtidig ødelagt. Mekling tar sikte på å løse opp «knuter» mellom parter, men uten å skade noen av partene eller bruke en ytre, tvingende makt.

Formålet med denne artikkelen er å belyse verdien av og behovet for opplæring i mekling.² Mekling er et sammensatt fag som forutsetter læring på flere områder. Det er en anerkjent metode og blir i dag benyttet innenfor mange konfliktarenaer. I forhold til andre konfliktløsningsmetoder, som for eksempel rettslige prosesser, er meklingsmetoden ikke en forbundet prosess. Det kan hevdes at mekling er en praksisbasert metode som skal løses ved hjelp av «folkets fornuft». Det kan likevel stilles spørsmål om normering i form av profesjonalisering av mekling lettere vil realisere metodens potensial som konfliktløsningsmetode. I artikkelen søker jeg å drøfte dette spørsmålet ved å sette teorier om bruk av lekmenn opp mot teorier om profesjonalisering. Disse teoriene skiller seg blant annet fra hverandre ved måten opplæring blir gitt på og verdien opplæring har. Artikkelen vil derfor ta utgangspunkt i opplæringsbegrepet presentert i en meklingskontekst.

1. Denne artikkelen er et konsentrat av et større arbeid. Min masteravhandling er en teoretisk redegjørelse og drøfting av generell meklingsteori, meklingstilnærminger og opplæring i mekling. Mer detaljert utredning, materiale og drøfting finnes i masteravhandlingen. Karoline Angvik Ipsen, Norsk Lærerakademi, Bergen 2008.
2. Artikkelen avgrenses til å omhandle opplæring i mekling i en organisert kontekst. For eksempel familiemekling, rettsmekling og konfliktrådsmekling. Dette er eksempler på instanser som er innenfor formaliserte og strukturerte rammer. «Hverdagslig» mekling, altså mekling som foregår på det uformelle og ustrukturelle plan, vil ikke være siktemålet for artikkelen.

2 Opplæringsbegrepet i en meklingskontekst

Fra livets begynnelse til livet slutt er vi i stadig utvikling grunnet den lærdom livet byr på. Knut Illeris, dansk professor i faget «livs-lang læring», definerer læring som «*enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke kun skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring*» (Illeris, 2006:15). Opplæring er et annet pedagogisk begrep som viderefører læringsbegrepet til å handle om et sosialt organisert system for målrettet læring. Aktivitetene er målrettet for å realisere læring, og deltakerne er til stede for hverandre som lærer og elev (Dale, 1989). Opplæring skjer i mange ulike arenaer, og vårt samfunn betraktes i dag som et kunnskapsamfunn, nettopp fordi læring, kunnskap og kreativitet står fram som de viktigste drivkreftene for verdiskapning i samfunnet vårt (St.Meld.Nr. 30, 2003–2004). Det er en kultur for læring innenfor mange arbeidsområder, og dette bør kanskje også gjelde for mekling.

Mekling tar sikte på å løse konflikter på en rasjonell og konstruktiv måte. Det er vanskelig å komme fram til en definisjon av konfliktbegrepet som vektlegger alle aspekter ved fenomenet konflikt. Vibeke Vindeløv, dansk jurist og professor i konfliktmekling, legger vekt på hvilken betydning *indre motsetninger og spenninger* får for utfallet i en konflikt. Hun definerer konflikt som «*uoverensstemmelser mellom to eller flere parter, der fremkalder spændinger i den enkelte*» (Vindeløv, 2008:72). Morton Deutsch, amerikansk forsker på området konflikthåndtering, fokuserer mer på at det kan oppstå konflikt når det er *uoverensstemmelser mellom ulike aktiviteter, verdier eller følelser*. Han hevder konflikter oppstår «*whenever incompatible activities occur*» (Deutsch, 1973:10). Mens Vindeløv ikke definerer hvilke uoverensstemmelser det gjelder, blir Deutsch sin definisjon konkretisert til å gjelde uoverensstemmelser mellom aktiviteter. I artikkelen ønsker jeg å ta utgangspunkt i Vindeløvs definisjon, da hun vektlegger mer de psykologiske aspektene ved konflikter og orienterer seg dermed mot de spenninger på det indre plan som blir framkaldt. En slik definisjon blir mer dynamisk og tjener bedre til å illustrere meklingsopp-gave.

Ved mekling skal en upartisk tredjeperson hjelpe stridende parter til å komme fram til en gjensidig akseptabel løsning på en konflikt. Mekleren har ikke autoritet til å fastsette noen løsning på konflikten (Nordhelle, 2006). Dette er en frivillig og fortrolig konfliktløsningsmetode som bygger på at partene selv finner en tilfredsstillende løsning gjennom en strukturert prosess (Vindeløv, 2008). Det er partene selv som skal bli enige om et felles løsningsresultat ved å ta utgangspunkt i begge parter behov og interesser. Dette ses dermed på som interessebasert konflikthåndtering, der partene er aktive og deltakende i både prosess og endelig avtale (Mykland, 2007).

På tross av at det er partene som skal fastsette et løsningsresultat, er mekleren likevel i en viktig og innflytelsesrik posisjon i meklingsprosessen. Det engelske ordet for mekling, «mediation», stammer fra det latinske ordet «medius», som betyr *i midten* (Johansen, Nygaard og Schreiner, 1998:394). Det er nettopp i midten en mekler er, da mekleren er en uavhengig tredjeperson som hjelper stridende parter til å komme fram til en løsning. Som mekler har man prosesskontroll, men ikke beslutningskontroll (Rognes, 2001). Dette tilsier at mekleren har ansvaret for prosessen og saksgangen, og i den sammenheng fins det en rekke strukturelle utfordringer.

De ulike utfordringer en mekler møter i sitt arbeid kan lettere håndteres om man har teoretisk kunnskap og opplæring i spesifikke ferdigheter. Ut fra dette kan det påstås at mekling forutsetter læring på flere nivåer. For det første må meklere innhente teoretisk kunnskap og ferdigheter om meklingsprosessen generelt, som for eksempel meklings-teknikker, meklingsstilmæringer og ulike trinn i prosessen. For det andre må meklere få kunnskap og forståelse om den enkelte konflikt (fagkompetanse) og lære partene å kjenne. Og for det tredje må meklere få opplæring i framgangsmåter som kan gi kreative løsninger på konflikter. Disse eksemplene representerer kun noen få områder for læring i meklingsfaget.

Noen kan betrakte mekling utelukkende som en praksisbasert metode. Som vist fore-ligger det imidlertid gode grunner for at det

også er behov for et teoretisk kunnskapsgrunnlag. Den ønskelige rekkefølgen er at teori kommer før praksis. En helhetlig og tilstrekkelig opplæring i mekling bør dermed være en forutsetning for å utøve faget på en tilfredsstillende måte. På tross av at det fins ulike muligheter for opplæring i mekling ved universiteter og høyskoler i Norge, kan det likevel stilles spørsmål ved om opplærings-tilbudene er tilstrekkelige. Jeg vil i det følgende gi en kort presentasjon av dagens opplærings-situasjon for meklere i Norge.

3 Dagens opplærings-situasjon

I Norge tilbyr Diakonhjemmet Høgskole i Oslo et tverrfaglig deltidsstudium i konflikt-håndtering. Studiet gir 30 studiepoeng, fordelt på to semestre. Opplæring ved Diakonhjemmet har som opptakskrav at deltakerne må ha minst to års arbeidserfaring etter endt grunnutdannelse.³ Norges Handelshøyskole i Bergen har valgfri undervisning i forhandlinger for sine masterstudenter. Kurset tilsvarende 7,5 studiepoeng og er et lukket studium hvor kun høyskolens studenter har tilgang.⁴ Universitetet i Bergen startet kurs i konfliktmekling høsten 2008. Kursene er tilknyttet Det juridiske fakultet og inngår som 20 studiepoengs valgemne for masterstudentene ved fakultetet.⁵ I tillegg til disse tre institusjonene fins det ulike kurstilbud om konflikt og mekling. De fleste kurs synes å være rettet mot spesielle fagområder, som for eksempel mot advokater, familierapeuter og ledere i bedrifter og lignende. Kursene arrangeres gjerne av disse gruppernes egne interesseorganisasjoner. For eksempel har både rettsmekling og konfliktrådet ulike kurstilbud spesielt rettet mot egen meklingspraksis.

Det fins altså meklingsopplæring på høyt akademisk nivå i Norge. Dette er imidlertid i meget begrenset omfang, da et deltidsstudium på 30 studiepoeng er det lengste opplærings-tilbudet. Sammenlignet med land som for eksempel USA og Danmark er ikke dagens opplærings-situasjon særlig omfattende. I USA er Harvard Law School et eksempel på et universitet som har gode opplærings-muligheter for meklere.⁶ I Danmark har det blitt opprettet et eget masterprogram i mekling. «Master i Konfliktmægling» startet i 2002 og er i regi av Det juridiske fakultet ved Københavns Universitet. Utdanningen strekker seg over to år og omfatter totalt 60 studiepoeng. Som opptakskrav må deltakerne ha en grunnutdannelse som tilsvarende minst en bachelorgrad, i tillegg til minst to års arbeidserfaring.⁷ I nordisk sammenheng synes dette å være det mest omfattende opplærings-tilbudet i konflikt og mekling.

Det kan stilles spørsmål ved om dagens opplærings-situasjon er i tråd med de ulike områder for læring i en meklingskontekst. Dagens omfang av opplærings-tilbud kan være et resultat av ulik oppfatning av behovet for kompetanse i mekling. Skal mekling hvile på demokratiske prinsipper og «gis tilbake til folket», eller skal mekling utvikles til å bli en profesjon?

4 Meklere som lekmenn eller profesjonelle aktører?

Det kan skilles mellom to ulike grupper av meklere: Meklere som lekmenn og meklere som profesjonelle aktører. De to gruppene av meklere har mange motsetninger, noe som kan være en konsekvens av vidt forskjellige syn på opplæring. Dette vil i det følgende bli nærmere utdypet og drøftet.

3. Hentet fra nettsiden til Diakonhjemmet Høgskole, 12.08.08
http://www.diakonhjemmet.no/hogskole/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=97&I=237&mids=a167a238a254a259a

4. Hentet fra nettsiden til Norges Handelshøyskole, 12.08.08
[http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-\(studiehåndboken\)/studiehåndboken.aspx?Kurs=STR425](http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-(studiehåndboken)/studiehåndboken.aspx?Kurs=STR425)

5. Hentet fra nettsiden Studentportal UIB, 10.08.08
http://www.studentportal.uib.no/?link_id=2480&sublink_id=2502&toplink_id=551&mode=show_page&content_id=3533&modus=vis_emne&kode=JUS261-2-A

6. For mer informasjon om opplærings-tilbud ved Harvard Law School, se:
<http://www.law.harvard.edu/academics/>

7. For mer informasjon om «Master i Konfliktmægling», se:
http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM_brochure.pdf

4.1 Mekling som lekmannsordning

Den norske kriminologen og samfunnsforskeren Nils Christie skrev i 1977 en artikkel med tittel «Konflikt som eiendom». I artikkelen redegjør Christie for hvorfor man bør respektere partenes «eiendomsrett» til deres egne konflikter. Han hevder at konflikter har gått fra å være konflikter mellom involverte parter, til å være konflikter mellom partene og staten. Konfliktene blir tatt bort fra folket og blir i stedet juristens og domstolens «eiendom». Dermed er ikke konfliktene lenger private, men tilhører staten. Staten *stjeler* partenes konflikter, og dette er i følge Christie en konsekvens av profesjonalisering av konfliktløsere. Han ser på konfliktløsere som en «hovedfiende» ved at de får tilstrekkelig makt til å hevde at de har oppnådd egenskaper, som bare bør bli håndtert av fagfolk. Hvis det først skal være domstolene som håndterer konflikter, så skal det derfor i følge Christie være en domstol bestående av likemenn og ikke av profesjonelle aktører (Christie, 1977).

Dette idealet ligger til grunn for konflikttrådsordningen i Norge, en statlig ordning som tilbyr gratis mekling til parter som er i konflikt. Christies argumentasjon for en offerorientert og lekmannsorientert domstol, har vært en viktig inspirasjonskilde for etableringen av denne ordningen (Austbø og Engebretsen, 2006). Arbeidsmetoden som brukes i konflikttrådene er mekling, og formålet er å løse tvister mellom private parter eller mellom individet og det offentlige.⁸

Det synes som om både Christie og konflikttrådene fronter tanken om en avprofesjonalisering av konfliktbehandlingsarbeidet. De argumenterer for en lekmannsordning som kan ta konflikten tilbake til folket i stedet for at den blir håndtert av fagfolk, som for eksempel jurister, økonomer eller pedagoger. Lekmenn er mennesker fra lokalsam-

funnet og er i motsetning til kompetente fagpersoner uten noen form for spesialkompetanse eller utdanning knyttet til de oppgavene som utføres. Lekmannsordningen har sitt opphav i rettsystemet med det formål at lekmenn skal fungere som meddommere, med myndighet til å delta i enkelte avgjørelser ved domstolene (Gisle m. fl., 2003). Dette prinsippet anvendes i alt fra konflikttrådene til lagmannsretten. Det er en omstridt ordning som det i denne sammenheng vil være for omfattende å drøfte.⁹ Det er likevel interessant at domstolenes oppbygging er tungt influert av lekmannsprinsippet.

Et motstykke til lekmenn er de profesjonelle aktørene. Disse betegnes som yrkesaktive personer, som utfører tjenester basert på teoretisk kunnskap, ervervet gjennom en spesialisert utdanning (Molander og Terum, 2008). Lekmannsordningen, som både Christie og konflikttrådene støtter seg til, synes altså å være en motpol til den profesjonelle meklere. Den førstnevnte er mest opptatt av meklere som folkelig og ufaglært person, mens den sistnevnte viser til en lærd og spesialisert person.

Argumenter som taler for lekmannsordning i konfliktbehandlingsarbeid synes først og fremst å være knyttet til demokratiske modeller.¹⁰ Vårt demokrati bygger på folkesuverenitetsprinsippet og maktfordelingsprinsippet. Vi skal alle være likemenn, og som følge av dette skal folket ha innflytelse og kunne føre kontroll med regjeringen og kongemakten. Dette ser ut til å være i samsvar med ideologien til både konflikttrådsordningen og Christie. Konflikttrådsordningen stiller ingen formelle kompetansekrav til sine meklere. Ved innføring av lov om konflikttrådsmekling, ble det ikke problematisert hvilken opplæring meklere skal ha. I lovens forarbeider ble det imidlertid lagt til grunn som ønskelig at «den enkelte opparbeider er-

8. Jf. § 1 i lov om mekling i konflikttråd. Se mer om dette på nettsiden til Konflikttrådet. <http://www.konflikttraadet.no/Om-konflikttraadet/>

9. Hovedlinjene i argumentasjonen mot ordningen i rettsystemet synes å være at ikke-jurister er lettere å bevege eller påvirke enn fagdommere, noe som kan føre til uriktige domfeller eller frifinnelser. I tillegg hevdes det at lekmenn vil ha dårligere forutsetninger enn fagdommere til å ta riktig bevisvurdering (Hov, 2007).

10. I rettssystemet har bruken av lekmenn først og fremst historiske og demokratiske årsaker: «Straffeprosessloven fra 1887, som innførte både juryordningen og meddommersystemet, ble til i en tid som var preget av en dyp politisk konflikt mellom en konservativ embetsstand på den ene siden, og et mer radikalt «bondevenstre» på den andre siden. Det systemet med meddomsrett og lagrette vi endte opp med, var resultatet av den radikale fraksjonsbestrebelse for å demokratisere rettsvesenet, eller sagt annerledes: å bryte embetsdommerens makt» (Hov, 2007:139).

faring gjennom mekling i flere og ulike typer saker» (Ot. Prp. nr. 56, 1989–1990, s. 52). I dette ligger det at meklerne ved konfliktrådene skal være lekmenn uten formelle forutsetninger og at kompetanse dannes gjennom erfaring, i stedet for gjennom systematisk teoretisk opplæring. I konfliktrådene søkes det heller mot å lage en sammensetning av meklere med ulik alder, kjønn, utdanning, yrkesbakgrunn og erfaring. Det kreves ingen bakgrunnskunnskap eller tidligere opplæring i meklingsfaget. I stedet blir det vektlagt «personlige egenskaper, som evne til å takle mellommenneskelige problemer og evnen til å være upartisk, samt at det er en person som er respektert i lokalsamfunnet». ¹¹ Det er igjen en åpenbar parallell mellom konfliktrådets ideologi og Christies grunntanker, da det ytres fra begge fløyer at partene skal få mulighet til å delta aktivt i sin egen konflikt, slik at konflikten ikke blir stjålet av «profesjonelle tyver» (Christie, 1977:117).

Det er to viktige poeng ved Christies syn som ligger til grunn for den videre drøftingen. Det første er at konflikten må tilbake til de involverte parter. Dette poenget er svært sentralt også for meklingsordningen, da formålet er at de involverte parter skal være deltakere i sin egen konflikt og selv finne fram til en løsning som begge parter aksepterer. Det andre sentrale poenget i Christies artikkel er forholdet han har til profesjonelle. Christie hevder at «spesialisering av konfliktløsere er hovedfienden» (Christie, 1977:127). Idealet er dermed utvikling av en domstol bestående av likemenn og ikke eksperter.

At konflikten må tilbake til folket er et viktig prinsipp også for mekling. Metoden søker mot å involvere begge parter i deres konflikt slik at konflikten kan bli partenes «eiendom». Det er heller det siste poenget til Christie jeg stiller meg kritisk til, altså forholdet han har til profesjonelle. Å bruke «kreftsvulst» som en metafor for eksperter er et drastisk utspill som lett byr opp til debatt (Christie, 1977). Det kan derfor være interes-

sant å se nærmere på profesjonsbegrepet, relatert til en meklingskontekst.

4.2 Mekling som profesjon

I den nye tvisteloven fra 2005 er det åpnet for en vesentlig utvidelse av mekling som alternativ til tradisjonell domsbehandling. ¹² I forarbeidene til denne loven stilles det eksplisitte krav til at meklere bør gis opplæring (Ot.prp.nr. 51 (2004–2005), pkt. 10.4.6.5). Det kan derfor synes som om det ideologiske perspektivet på mekling er i ferd med å snu.

Profesjoner er «en type yrker som utfører tjenester basert på teoretisk kunnskap ervervet gjennom en spesialisert utdanning» (Molander og Terum, 2008:13). Seniorforsker Anders Molander og professor Lars Inge Terum ved Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo, forklarer begrepet profesjon som en type yrkesmessig organisering av arbeid. En personkrets med en bestemt utdannelse får rettigheter til å utføre bestemte arbeidsoppgaver og til å gjøre det mer eller mindre autonomt (Molander og Terum, 2008). I denne definisjonsavklaringen er det særlig to sentrale begreper som er viktige å forklare nærmere. Det første er at en avgrenset personkrets får rettigheter til å utføre bestemte arbeidsoppgaver, såkalt *monopolisering*. Profesjoner betraktes som monopolyrker, da yrkesutøverne gjennom utdannelsen blir sertifiserte eller offentlig godkjente til å forvalte bestemte typer arbeidsoppgaver. Det andre begrepet er *autonomi* og handler her om at profesjonene har intern kontroll, og at de dermed har frihet og selvråderett til å forvalte bestemte typer arbeidsoppgaver. Standardene for hvordan disse skal utføres er ikke definert av en ekstern autoritet, men av profesjonene selv på grunnlag av den kunnskapen som disponeres. Innenfor sitt virksomhetsområde gir profesjonene sine egne retningslinjer (Molander og Terum, 2008).

Profesjonsstudier skal være relatert til høyere utdanning og forskning, samtidig som de er yrkesrettede og leder fram mot et spesifikt yrke. ¹³ Den norske samfunnsfor-

11. Hentet fra nettsiden til Konfliktrådet, 06.06.08
<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/Meglere/>

12. Loven trådte i kraft fra 01.01.08.

13. De opprinnelige profesjonsstudiene er medisin, jus og teologi. I dag er profesjonsstudier langt mer utbredt, og eksempler på flere slike studier er sykepleie, psykologi og fysioterapi.

skeren og professoren Ulf Torgersen, skriver i boken «Profesjonssosiologi» at vi har en profesjon hvor «1) en bestemt langvarig formell utdanning erverves av 2) personer som stort sett er orienterte mot oppnåelse av bestemte 3) yrker som ifølge sosiale normer ikke kan fylles av andre personer enn de med denne utdannelsen» (Torgersen, 1972:10). Torgersen legger vekt på at formell utdanning er sentralt for utviklingen av en profesjon. Den profesjonelle kompetansen bygger på vitenskap, og utdanningen må derfor finne sted ved en høyskole eller et universitet. Samtidig må personene være motiverte for å oppnå sitt yrke. For eksempel er jurister motiverte i retning av å fungere som jurister, og som jurister alene. Videre kan ikke yrkene utføres av andre personer enn de med kompetansen og utdannelsen til det. Det må altså være en formalisert, offentlig godkjenning av yrkesutøverne. På bakgrunn av dette presiserer Torgersen at utdanning, motivasjon og yrkesmonopol er uløselig knyttet sammen i profesjonsstudier (Torgersen, 1972).

I dag er ikke mekling en egen profesjon i Norge. Utøvere med forskjellig yrkesbakgrunn kan mekle uten krav om formell utdanning. Likevel kan det være interessant å reise spørsmålet om mekling kan utvikles til en profesjon og på den måten å utdanne spesialiserte yrkesutøvere med både kompetanse, motivasjon og monopol på meklingsarbeid. I denne sammenheng kan det være aktuelt å se på rettsmekling som et eksempel, da dette i dag er en lovbestemt meklingsordning i Norge.

5 Rettsmekling: Et eksempel på en ordning med manglende formalisert opplæring?

I november 1993 la en gruppe av Norges mest framtrepende jurister fram et notat om alternativ konfliktmekling i domstolene. Dette ble lagt fram på eget initiativ, og notatet framhevet juristenes oppfatning om at den eksisterende konfliktløsningsordningen var preget av for lite profesjonalitet (notatet er referert i Ot.prp.nr.41 (1995–1996)).¹⁴ No-

tatet var medvirkende til arbeidet med endringer i tvistelovgivning.

I dag er resultatet en ordning med vesentlig utvidet adgang til mekling i domstolene. Innenfor rettsvesenet har det vært økt fokus på mekling som løsningsmetode for rettslige tvister. I den gamle tvistemålsloven av 1915, § 99, het det at retten «*kan paa ethvert trin av saken forsøke mægling mellem partene*» (Lov om rettergangsmåten for tvistemål 13. august 1915 nr.6). I den nye tvisteloven av 2005, § 8-1, heter det at retten «*skal på ethvert trinn av saken vurdere muligheten for å få rettsvisten helt eller delvis løst i minnelighet gjennom mekling eller rettsmekling*» (Lov om mekling og rettergang i sivile tvister 17.juni 2005 nr. 90). Mekling har altså gått fra en mulig vurdering til en obligatorisk vurdering, jf. ordlyden «*kan*» og «*skal*». I tillegg kan det være verdt å nevne at også tittelen på loven er endret. I forhold til tvistemålsloven fra 1915 bruker den nye tvisteloven meklingsordet i lovens tittel. Dette reflekteres også i prosesslovens tittel som nå lyder «*Lov om mekling og rettergang i sivile tvister*», mens den tidligere het «*Lov om rettergangsmåten for tvistemål*».

Hensikten med mekling i domstolene er at partene skal få hjelp til å legge grunnlaget for en minnelig ordning. Dersom partene blir enige og kommer fram til en løsning, resulterer konflikten i et rettslig forlik. Mekling er ment som et alternativ til dom, slik at en tung og omfattende rettsprosess unngås. Om mekling skal være et alternativ til dom, må løsningen nødvendigvis få et utfall som begge parter er enige i.

Rettsmeklere behøver ikke være dommere. I tvisteloven § 8-4 (4) 5. setning, stilles det krav til at en rettsmekler i domstolen «*skal ha nødvendig kompetanse som mekler*». Ordlyden regulerer imidlertid ikke nærmere krav til slik kompetanse. I Ot.prp.nr. 51 (2004–2005) under punkt 10.4.6.5 (s. 123), framkommer det at departementet foreslår en forskriftshjemmel for å stille nærmere formelle kvalifikasjonskrav for rettsmeklere som ikke er dommere «*i form av opplæring og erfaring i rettsmekling*». I tråd med dette er

14. Gruppen bestod av flere av landets fremste jurister, inkludert representanter fra alle domstolstrinn, akademien og advokatstanden, herunder nåværende høyesterettsjustitiarius Tore Schei og nåværende ekspedisjonssjef i lovavdelingen i Justisdepartementet, Inge Lorange Backer, med flere.

det i § 8-4 (4) 6. setning åpnet for at krav til kvalifikasjoner kan reguleres av forskrift.

Etter tvistelovsforskriften § 9, skal person «som utpekes til rettens utvalg av rettsmeklere, være godt personlig egnet som mekler og ha kompetanse i og erfaring fra rettsmekling eller annen tilsvarende meklings situasjon. Vedkommende må i tillegg ha særlig innsikt innenfor fag- og livsområder der domstolen har behov for fagkompetanse ved rettsmekling». Det blir for det første stilt krav om en faglig spesialkompetanse, som for eksempel kunnskap om bygningstekniske forhold eller forretningsdrift. Men viktigst i denne sammenheng er at det stilles krav om «kompetanse i ... rettsmekling eller annen liknende meklings situasjon» i tillegg til «erfaring».

Lovgiver har her gått bort fra det rene prinsippet om lekmenn, som både Christie og konfliktrådsordningen støtter seg til. Det framkommer imidlertid ikke noe nærmere spesifisering av hvilke krav som stilles til slik «kompetanse». På bakgrunn av dette kan de derfor ikke legges til grunn noen bevegelse mot profesjonalisering.

Det tilbudet som gis innen opplæring av rettsmeklere i dag, er begrenset til noen få dager med kurs. Det er ingen obligatorisk opplæring for rettsmeklere. Dette skiller seg fra liknende rettsmeklingsordninger i Danmark, hvor meklernes er pålagt å gjennomføre et obligatorisk syv dagers kurs, med etterfølgende supervisjon¹⁵ og veiledning.¹⁶

I en artikkel av Nordhelle i «Advokatbladet» kritiserer hun den mangelfulle opplæring rettsmeklere har. Hun skriver at meklingsfaget ikke blir tatt på alvor når alle kan fungere som meklere etter gjerne kun to dager med kurs. I følge Nordhelle er denne rettsmeklerordningen kritisert fra utlandet, særlig på bakgrunn av kvalifikasjonskravene. «Om man kunne ta et 2-dagerskurs for å bli rettshjelper, ville mange advokater reagere», skriver Nordhelle.¹⁷

Selv om det i forskrifter er presisert at meklere skal ha kompetanse i meklings, blir det likevel ikke presisert hvilken kompetanse de

skal ha. Det kan synes som om rettsmeklingsordningen lider under manglende formalisering av opplæringen. At en formalisert og organisert opplæring fremdeles ikke er obligatorisk, vitner om at Norge har et stykke igjen før vi kan påstå at vi praktiserer meklings på en profesjonell måte. Når det i forskriften faktisk er stilt krav om opplæring, kan det likevel tolkes som at vi beveger oss i riktig retning, bort fra den rene lekmannsordningen. Et spørsmål som så reiser seg, er hva en slik opplæring bør innebære.

6 Konsolidering av meklings som fag gjennom opplæring

I løpet av artikkelen har det blitt framhevet ved flere anledninger at det bør legges opp til en adekvat opplæring i meklingsfaget. Dette bør være et utgangspunkt enten det gjelder rettsmekling eller meklings ved familievernkontor, arbeidsliv eller skole. På tross av at både rettsmekling og konfliktrådsmekling er lovbestemte meklingsinstanser, er kompetansekravene minimale. På lik linje med de fleste andre metoder trenger meklere prosessferdigheter. Meklingsstilnærminger og meklingspråk er eksempler på prosessferdigheter som det kan gis opplæring i.

Det skilles mellom flere meklingsstilnærminger. Et vanlig skille er mellom den opprinnelige modell, avtalefokusert meklings, kognitiv systemisk meklings, transformativ meklings, humanistisk meklings, narrativ meklings og til sist Vindeløv sin refleksive modell (Hareide, 2006). Disse syv tilnærmingene illustrerer at meklings er en bred metode som henter inspirasjon og prinsipper fra flere etablerte vitenskapelige tradisjoner. For eksempel er kognitiv systemisk meklings inspirert av den kognitive behandlingsformen innen psykologien, mens avtalefokusert meklings henter prinsipper fra forhandlingslogikken. Noen meklere forholder seg konsekvent til en tilnærming, mens andre veksler avhengig av type konflikt. Gjennom en organisert opplæring kan meklere få innsikt, teo-

15. En form for oppfølging av meklere. En gruppe meklere møtes regelmessig for å samtale og drøfte ulike problemstillinger, utfordringer og erfaringer omkring meklings (Vindeløv, 2008).

16. Presentert av Vindeløv under forelesning om rettsmekling, «Kurs i Konfliktmekling», ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, 25.09.08.

17. Hentet fra nettsiden til Advokatbladet, 26.08.08.

<http://www.advokatbladet.no/Nyheter1/Advokatbladet-Nyheter-2007/Mekling-2007-1/>

retisk kompetanse og opplæring i spesifikke kjerneområder innenfor enhver tilnærming. På den måten kan meklere lære å være bevisst, og i stand til å ta et valg mellom hvilken tilnærming man ønsker å praktisere. I tillegg kan meklere lære å være fleksible i bruken av dem og veksle mellom tilnærmingene avhengig av hvilken type konflikt det gjelder. Å kunne anvende de ulike tilnærmingene på en adekvat måte kan bidra til å styrke meklerens profesjonelle status og kompetanse.

Både språket og dialogen kan ha stor betydning for enhver meklingsprosess. Solfrid Mykland, doktorgradstipendiat i konflikt-håndtering ved Norges Handelshøyskole, skriver at språket kan skape enhet eller avstand mellom mennesker. «*Hvordan vi bruker språket vil ha stor betydning for om en konflikt oppstår, eskaleres, og for muligheten til å finne en løsning*» (Mykland, 2007:300). Hvordan språket blir brukt, og hvordan dialogen formes for eksempel gjennom metaforbruk, kan legge viktige føringer for en meklingsituasjon, både for selve prosessen og for løsningen. Når Mykland hevder at språket er meklerens viktigste verktøy, er det nødvendig at meklere får opplæring i hvordan man kan bruke dette verktøyet på en best mulig måte (Mykland, 2008). Å bruke språk på en konstruktiv måte, er nødvendigvis ikke en intuitiv eller medfødt egenskap hos oss mennesker. Å skape «den gode samtalen», er også en ferdighet som det kan gis opplæring i.

Det vil være for omfattende i denne sammenheng å gi en nærmere detaljert beskrivelse av alle de andre områder for læring som en organisert opplæring i meklingsfaget innebærer. I tillegg til meklingsstilnærming og meklingsretorikk, er yrkesetisk kompetanse og ulike trinn i meklingsprosessen eksempler på andre læringsområder i meklingsfaget. Jeg har stor tro på at opplæring kan bidra til å samle meklingsfaget. Om vi overhodet ønsker å bevege oss i retning av en egen profesjon, vil det være nødvendig å ha et felles opplæringstilbud på tvers av ulike meklingsinstanser. Vindeløv mener at meklingsfaget er en tverrfaglig aktivitet (Vindeløv, 2004). Desto viktigere er det derfor å kunne konsolidere meklingsfaget som fag gjennom opplæ-

ring, slik at man kan danne et felles fundament, forståelse og ikke minst motivasjon for faget. Dette kan opplæring bidra til.

7 Avslutning

Mekling er ikke bare et praktisk håndverk, men også en metode som forutsetter opplæring på flere områder. Et organisert opplæringstilbud kan bidra til at meklere tilegner seg den kunnskap som er viktig for at arbeidsoppgavene utøves på et kompetent og profesjonelt plan. Ved å dra veksler på profesjonsteori ser vi at opplæring gir store fordeler for et fag. For å kunne løse en konflikt ved hjelp av meklingsfaget, bør vi ha profesjonelle aktører og ikke bare lekmenn som meklere. Dette trenger likevel ikke å bety at konflikten stjeles fra partene.

Litteratur

- Aschehoug og Gyldendals store ettbinds leksikon. (2001). Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Austbø, A. og Engebretsen, G. (2006). *Mekling i rettskonflikter: Rettsmekling, meklingsved advokater og meklingsrådene og konfliktrådene*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Christie, N. (1977). Konflikt som eiendom. *Tidsskrift for rettsvitenskap*. Årgang 89-1977:113-132.
- Dale, E.L. (1989). *Pedagogisk profesjonalitet: Om pedagogikkens identitet og anvendelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Deutsch, M. (1973). *The resolution of conflict: Constructive and destructive processes*. New Haven and London: Yale University Press.
- Gisle, J., m. fl. (2003). *Jusleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Hareide, D. (2006). *Konfliktmekling: Et nordisk perspektiv*. Oslo: Spartacus forlag.
- Hov, J. (2007). *Rettergang 1: Sivil- og straffeprosess*. Oslo: Papinian.
- Illeris, K. (2006). *Læring*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Johanssen, J., Nygaard, M. og Schreiner, E. (1998). *Latinsk Norsk ordbok*. Oslo: Cappelen forlag.
- Molander, A. og Terum, L.I., m. fl. (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mykland, S. (2007). Domstolsretorikk versus meklingsretorikk. I: Kristiansen, H.I. og Nordhaug, O. m.fl. (2007). *Retorikk, juss og rettferdighet*. Oslo: Forlag 1.

- Mykland, S. (2008). «Språklige bilder i rettsmekling: En analyse av metaforer i meklingsprosessen». I: *Lov og rett. Vol. 47*, 1–20.
- Nordhelle, G. (2006). *Mekling: Konfliktforståelse og konflikthåndtering*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ot.prp.nr.56, (1989–1990) om lov om mekling i konfliktråd og om endringer i straffeloven m.m.
- Ot.prp.nr.41 (1995–1996) om lov om endringer i tvistemålsloven.
- Ot.prp.nr.51 (2004–2005) om lov om mekling og rettergang i sivile tvister.
- Rognes, J.K. (2001). *Forhandlinger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- St. Meld. Nr. 30, 2003–2004: *Kultur for læring*. Det kongelige utdannings- og forskningsdepartement.
- Torgersen, U. (1972). *Profesjonssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vindeløv, V. (2004). *Konfliktmægling*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Vindeløv, V. (2008). *Konfliktmægling: En refleksiv modell*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Nettadresser

- Hentet fra nettsiden til Konfliktrådet, 06.06.08.
<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/Meglere/>
<http://www.konfliktraadet.no/Om-konfliktraadet/>
- Hentet fra nettsiden til Diakonhjemmet Høgskole, 12.08.08.
http://www.diakonhjemmet.no/hogskole/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=97&I=237&mids=a167a238a254a259a
- Hentet fra nettsiden til Norges Handelshøyskole, 12.08.08
[http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-\(studiehåndboken\)/studiehåndboken.aspx?Kurs=STR425](http://www.nhh.no/studentsider/faginformatjon/studier-ved-nhh-(studiehåndboken)/studiehåndboken.aspx?Kurs=STR425)
- Hentet fra nettsiden til Studentportal UIB, 10.08.08.
http://www.studentportal.uib.no/?link_id=2480&sublink_id=2502&toplink_id=551&mode=show_page&content_id=3533&modus=vis_emne&kode=JUS261-2-A
- Hentet fra nettsiden til Harvard Law School, 15.08.08
<http://www.law.harvard.edu/academics/>
- Hentet fra nettsiden til Master i Konfliktmægling, 15.08.08
http://cms.ku.dk/upload/application/pdf/8606b752/MKM_brochure.pdf
- Hentet fra nettsiden til Advokatbladet, 26.08.08. Publisert på nettsiden 21.03.08
<http://www.advokatbladet.no/Nyheter1/Advokatbladet-Nyheter-2007/Mekling-2007-1/>